

УТИЦАЈНИ ФАКТОРИ НА РЕЛАЦИЈИ СТАМБЕНЕ КУЋЕ И ГРАДА

Љиљана Алексић¹

УДК: 728.1(1-21)

DOI: 10.14415/zbornikGFS27.13

Резиме: Одговор на питање како успоставити складан однос између куће за становање и групе кућа, неминовно намеће постављање релација између појединачног и општег, јединице и мноштва, постављајући корисника у центар урбанистичког и архитектонског пројектовања. Утицај конгреса ЦИАМ на развој архитектонске мисли, урбанистичко и архитектонско пројектовање и изградњу стамбених кућа, посебно кроз однос куће за становање и групе кућа, као и велики утицај на изградњу Новог Београда. У Блоку 45, где је серија стамбених кућа осмишљена без организовања урбаних форми, није постојао урбани и архитектонски морфолошки састав. Проблем се решава изградњом нових урбаних целина са тржним центрима и великим мега-маркетима. Становању и стамбеној средини се додају нови урбани елементи а самим тим се мењају релације према кућама за становање - пример блока б2.

Кључне речи: кућа, група кућа, корисник, урбанистичко пројектовање, архитектонско пројектовање, стамбена средина

1. УВОД

Кроз урбано планирање, а посебно на пољу примене планских аката, запоставља се конкретан простор и физичка форма, заборавља се проблем морфологије града. Масовна градња стамбених кућа које су биле „упаковане“ у ламеле, ламеле у блокове, створала је нове градове поред „старих“ „постојећих“ урбаних целина. После Другог светског рата циљ је био да се станови граде брзо и ефикасно, како би се задовољиле потребе нове радничке класе. У том периоду на архитектонске идеје велики утицај су имали конгреси ЦИАМ-а, јер се поред функционализма и рационалне градње, поново пажња посвећује естетици у архитектури. Велики је утицај Атинске повеље на изградњу Новог Београда и првих објеката у блоку 45 где је строго испоштована секторска подела на: рад, становање, одмор и саобраћај. Корисник је био потпуно изолован у високим кућама - солитерима без социјалног идентитета са стамбеном средином, није створен дух места за становање већ "насеље спаваона". Након изградње 45 блока примећује се дугогодишња тежња планера и пројектаната да се одређеним блоковима па и самом Новом Београду „удахне“ хуманији карактер.

¹ Љиљана Алексић, дипл.инж.арх., Универзитет у Новом Саду, Грађевински факултет Суботица, Козарачка 2а, Суботица, Србија, тел: 024 554 300, е – mail: liljana.d.aleksic@gmail.com

„Ниједна се кућа у градском простору, као ни људи, не рађа усамљена. Свака грађевина својим настанком ступа у сложене, преозбиљне односе са амбијентом, градском средином, другим кућама, старом или модерном архитектуром [9].“

„За нас као да је непојмљиво да се амбијент формира из целовитости, низа утисака, ритма, јединства у различностима кућа, а много мање или никако из појединачних, самозадовољних и „ображених“ грађевина, ма како оне на први поглед биле „величанствене“. Једна од функције архитектуре, па и једно од мерила њених ликовних вредности, је ОДНОС ПРЕМА АМБИЈЕНТУ, ОКОЛИНИ, дакле урбанитет [9].“

2. УТИЦАЈИ СТРУКЕ И МЕЂУНАРОДНИХ КОНФЕРЕНЦИЈА

Међународне конференције о савременом становању имале су јак утицај на развој градова, чак и у годинама између два светска рата у периоду „рађања“ Модерне архитектуре XX века, а посебно после Другог светског рада у периоду када се брзо и ефикасно градило префабрикованим системима градња са паролем „станови за све“.

2.1. Конгреси ЦИАМ-а

Интернационални конгреси за ново грађење (Neues bauen, немачки naziv) ili Congres Internationaux d'Architecture Moderne – CIAM (француски назив), борећи се против јаких снага академизма, залагали се за за „стан минималног стандарда“ и рационалне грађевинске системе изградње. У току рада на конгресима представљају се и прва упоредна истраживања о стању градова, затим истраживања о центрима градова и њиховом односу према околини тј. „обитавалишту“ [4].

Табела бр. 1 табеларни приказ конгреса ЦИАМ-а са идејама и закључцима

Конгреси ЦИАМ-а	Теме и закључци конгреса
I конгрес 1928. у Ла Саразу	Формулисан је Манифест из Ла Саразу у коме су по први пут описани нови начин грађења.
II конгрес 1929. у Франкфурту	Франкфурт и Берлин су градови где се изводила масовна стамбена градња према идејама ЦИАМ-а. Тема конгреса је био „стан минималног стандарда“.
III конгрес 1930. у Бриселу	Урбанистичка расправа са задатком да се утврде „рационални системи изградње“: ниска, средња или висока градња. Проучавање урбанизма постаје централно интересовање.
IV конгрес 1933. У Атини	Најуспешнији од свих конгреса са закључцима у „Атинској повељи“ коју је објавио Л Корбизје са својим сарадницима и ЦИАМ. Повеља садржи анализе структуре малих и великих градова кроз упоређивање њихових функција: становање, рад, одмор и саобраћај. За потребе Повеље анализирано је постојеће стање у 33 изабрана града.
V конгрес 1937. у Паризу	Тема је била „Стан и одмор“.

VI конгрес 1947. у Бригватеру	Први конгрес после Другог светског рата где је обележена деценија савремене архитектуре. По први пут се говори о естетици у архитектури.
VII конгрес 1949. у Бергаму	Износи се акутно питање изградње нових градова и нових друштвених центара, у центру пажње је поново питање естетике у архитектури.
VIII конгрес 1951. у Ходесдону близу Лондона	Разматрани су урбанистички проблеми и обликовање градског језгра. Четири функције: рад, становање, одмор и саобраћај, окосница „Атинске повеље“, употребљени су за анализу једног града. Показало се да су потребне допуне „Атинске повеље“ да би се обухватила суштина једног града. По први пут је приказан Чандигар у скицама. „Од тада је проблем новог обликовања центра и право пешака постала главна брига урбанизма [4].“
IX конгрес 1953. у Екс ан Прованс	Главна је тема о „људском обитавалишту – проширење појма стана“, однос породице и друштва.
X конгрес 1956. у Дубровнику	Постављен је задатак да се утврде основне поставке за „Повељу становања“: однос јединке према породици, заједници, потреба за миром и изолованошћу, веза са тлом. Уместо уобичајених релација село-град-велеград, Л Корбизје је предложио нови термин „људска агломерација“.

Закључци и повеље са конгреса ЦИАМ-а су битно утицали на развој градова после Другог светског рата, нарочито на нове градове као што је Нови Београд. Посебно је била од великог утицаја „Атинска повеља“, која је иначе представљала револуционарни акт о проблемима архитектуре и урбанизма али је довела до поделе градова на секторе. Међуљудске везе у животу града су постале јако ограничене тако да је свако архитектонско дело са својим корисницима постало изолован објекат. Међутим, како је већ констатовано да је неопходна њена допуна, одржан је скуп крајем 1997. године у Machu Picchu.

2.2. „Повеља Machu Picchu“

Крајем 1977. и почетком 1978. у историјском перуанском месту Machu Picchu, састала се група светски угледних архитеката да понуди нови документ са допуњеним и развијеним идејама „Атинске повеље“. Нови документ „Повеља Machu Picchu“ се врло комплексно бавила следећим проблемима градова: град и регион, пораст градова, сектори интегрисаних функција, становање, располагање градским земљиштем, природне резерве и загађеност средине, заштита и конзервација културних вредности и историјских споменика, технологија, реализација планова и урбано и архитектонско пројектовање. Посебно је за овај рад занимљиво поглавље о „Секторима интегрисаних функција“, где за разлику од идеје „Атинске повеље“ о четири функције града: рад, становање, одмор и саобраћај, искуства из градова који су се развијали после Другог светског рата говоре да градове не треба развијати у правцу стварања посебних функционалних сектора

(насеља „ спаваоне“), „него напротив да као циљ треба имати вишефункционалну заједничку интеграцију [3]“.

Када је у питању становање, за разлику од „Атинске повеље“, сматра се да међуљудски контакти представљају примарне факторе за живот града, као и предност утицаја природне средине за квалитет живота и главни циљ при пројектовању стамбених простора. „Потребно је да пројектовање станова карактерише одређена еластичност како би оно могло да се прилагоди динамици друштвених промена и олакша стваралачки удео корисника [3]“.

3. ОДНОС ИЗМЕЂУ КУЋЕ ЗА СТАНОВАЊЕ И ГРУПЕ КУЋА

Три године након завршетка Другог светског рата, 11. априла 1948. омладинске радне бригаде су започеле изградњу Новог Београда, што се узима за датум настанка Новог Београда. Зграде су ницале једна за другом, а 1952. је основана општина Нови Београд. У првим послератним годинама, Нови Београд је дуго био највеће градилиште у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији.

Један од првих изграђених блокова је блок 45 (слика бр. 1.). На примеру блока 45 истиче се серија јединица осмишљена сама за себе, где нема урбане форме ни урбаног морфолошког става. Блок 45 је пројектован у дужини од 2 км са идентичним солитерима без одређених међусобних релација и без решавања проблема комуникација корисника, његових веза са средином – „обитавалиштем“, продавницама и и друштвеном заједницом. јер „се социјални аспект и суседство, (као јавни простор), некако успут изгубило [8]“.

Дошло је до објективног укидања града као социјалног идентитета где не постоји дух места ни урбана средина. Неопходно је да становање постане место и зато има смисла градити градове а не „силосе за становање [9]“.

Слика бр. 1. и бр. 2., два лица “ 45 блока: „шума“ солитера и хумано становање

Пример блока 62 указује, без обзира на велику спратност, на хуманији однос на релацији корисника, стамбена кућа и група кућа – ламела. На плану Београда ограничен је улицама: Јурија Гагарина, Душана Вукасовића, Војвођанском и Нехруовом (архитекта Д. Марушић). Средином блока пролази Јапанска улица која је по првобитном пројекту била одвојена „зеленим острвом“. За изградњу блока

примењена је индустријска технологија грађења, посвећена је пажња формирању микроамбијента између ламела а од предвиђених дванаест спратова смањена је спратност на девет спратова.

Слика бр. 3., бр. 4. и бр. 5., блок 62 са највишим деловима ламела и супермаркет касније изграђен у централном делу блока

Хумани услови живљења су постигнути постављањем интерног колског саобраћаја где се користе интерне саобраћајнице постављене ободно уз спољне делове ламела са гаражама у полуниво у сутерену, тако да су унутрашњи микроамбијентални простори заштићени од буке и загађења.[6]

Данас тај простор се кроз допуне и измене ДУП-а попуњава тржним центрима и мегамаркетима (слика бр. 5.), апотекама, поштама и осталим неопходним садржајима, чиме се „спаваона“ претвара у стамбено насеље које задовољава потребе својих корисника.

4. ЗАКЉУЧАК

Град се пројектује тако да се уместо поделе на посебне функционалне секторе организује „вишефункционална заједничка интеграција“ [3].

Функционисање града и развој градског ткива условљени су међуљудским комуникацијама а за хумано и квалитетно становање неопходно је корисника поставити као централни мотив планирања стамбене изградње.

Поред социолошких елемената, за квалитетно становање, потребно је током планирања и пројектовања стамбених кућа и њихових међусобних релација, посебну пажњу посветити природним условима и задовољењу еколошких потреба корисника.

Неопходна је „поправка нових стамбених насеља“ [8], насталих после Другог светског рата, где би се унутар блокова поставиле мале колско-пешачке и пешачке улице и стазе, чиме би се остварила интеграција дугих геометријских праваца главних улица са кратким вијугавим унутрашњим улицама као и веза са тереном и природним окружењем за станаре.

Остаје проблем заштите слободних зелених површина на чији рачун се развијају нови пословни центри и нова мрежа унутрашњих улица и одређивање праве мере наведених интервенција.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Алексић, Љ.: *Основе пројектовања зграда*, приручник за студенте, Грађевински факултет у Суботици, Универзитет Нови Сад, АМД принт, Београд, **2012**.
- [2] Aleksić, B.: *Stambena sredina, STAN I STANOVANJE*, časopis „IZGRADNJA“ posebno izdanje, Beograd, **12. Decembar, 1972.god.**
- [3] „ARHITEKTURA I URBANIZAM 82“, „Povelja MACHU PICCHU“, Savez društava arhitekata Srbije, Urbanistički savez Srbije, ULUPUDS Srbije, Beograd, **1979**.
- [4] Gideon, S.: *Prostor, vreme i arhitektura*, Biblioteka Agora, Građevinska knjiga, Beograd, 2002.
- [5] Јевтић-Новковић К. Алексић Љ., "Калуђерица – четири призора после легализације", Процедуре и проблематика изградње објеката, 31 мај – 02. јун 2006.год., Врњачка бања, 2006.год.
- [6] Marušić, D.: *Blokovi 61 i 62 u Novom Beogradu, STAN I STANOVANJE*, časopis „IZGRADNJA“ posebno izdanje, Beograd, **12. Decembar, 1972.god.**
- [7] Mendelson, A.: *Zaštita čovekove sredine i stanovanje, STAN I STANOVANJE*, časopis „IZGRADNJA“ posebno izdanje, Beograd, **12. Decembar, 1972.god.**
- [8] Радовић, Р.: *Савремена архитектура, Између сталности и промена идеја и облика*, Факултет техничких наука, STYLOS, Нови Сад, **1998.год.**
- [9] Radović, R.: *PROSTOR, živi prostor*, Nezavisna izdanja 24, Beograd, 1979.
- [10] https://www.google.rs/?gws_rd=cr.ssl&ei=WDXKVZabCISNvwOMopf4Cg#q=62+blok преузето 11.08.2015

NFLUENTIAL FACTORS BETWEEN DWELLING HOUSE AND CITY

Summary: *Answering the question of establishing a balanced relationship between dwelling house and group of houses inevitably forces establishing relation between individual and general; singular and plural; placing the user in the center of urban and architectural designing. Influence of the CIAM Congress on architectural deliberation development, urban and architectural designing and dwelling houses development, particularly through the relation between dwelling house and group of houses, had had major influence in New Belgrade development. In block 45, series of dwelling houses had been envisaged on its own, without organizing other urban forms – without any architectural morphology composition. The problem gets resolved through development of new urban units with malls and big mega-markets. Housing and housing environment gets extended by the new urban elements, thus changing the relation towards the dwelling houses – example of block 62.*

Keywords: *House, Group of Houses, User, Urban Designing, Architectural Designing, Housing Environment*